

משרד החינוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

עלון הרכה להוראת פרשת השבוע

ע"פ הגליונות של נחמה ליבוביץ

נצבים (תשל"א)

כ"ט י"ז - כ'

אע"פ שגליוננו עוסק בפסוק אחד ויחיד בלבד יש להקדים לעיון בו את הבנת הקטע כולו. והוא אחד הקשים והחשובים בתורה כולה, כי המדובר בו הוא - חיובנו לתורה.

השאלה החשובה ביותר כפי דברי אברבנאל "כבר נתעצמו בה חכמי ארגון על ענין הברית הזו" ושאלו:

מי נתן כח לדור המדבר שעמדו על רגליהם על הר-סיני לחייב את אשר יקומו מאחריהם במה שאמר: "נעשה ונשמע" ... עד שחייבו את כל הדורות בכל דברי התורה והברית כמו שיראה מן הפסוק (י"ג-י"ד) "ולא אתכם לבדכם אני כורת את הברית... כי את אשר ישנו פה עמנו... ואת אשר איננו פה עמנו היום". ובכל מקום שנמצא בפייהם ז"ל (גמרא שבועות כ"ג) "והלא מושבע ועומד מהר סיני" - שזה לא יתכן מן הדין.

תשובות לשאלה הובאו בגליון נצבים תשי"ד ויש חשיבות מיוחדת לתשובת בעל עקדת יצחק שם.

וכבר עסקו חז"ל בשאלה זו, ויש חשיבות לדבריהם במדרש תנחומא נצבים ג' י"ג-י"ד:

ולא אתכם לבדכם אנכי כרת... כי את אשר ישנו פה עמנו וגומר... אתה מוצא כשבקשו ישראל לפרק עול שבועתו בימי יחזקאל, מה כתיב שם? (יחזקאל פרק כ') "באו אנשים מזקני ישראל לדרש את ה'". אמרו לו: "כהן הקונה את העבד, מהו שיאכל בתרומה?" אמר להם: "אוכל". אמרו לו: "אם חזר כהן ומכרו לישראל לא יצא מרשותו? אמר להם: "הן". אמרו לו: "אף אנו כבר יצאנו מרשותו ונהיה ככל האומות". אמר להם יחזקאל לישראל: "והעולה על רוחכם היה לא תהיה אשר אתם אומרים נהנה כגויים כמשפחות הארצות"... "חי אני אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה אמלך עליהם". (יחזקאל כ' ל"ב-ל"ג). כי בשבועה אתם עמדי ולכן נאמר (פסוק י"ב) "למען הקים אותך היום לו לעם והוא יהיה לך לאלקים כאשר דבר לך וכאשר נשבע לאבותיך", שלא אחזור בדבר שנשבעתי לאבותיכם, "ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת"... אלא אף הדורות העתידים לבוא היו שם.

בזה מדובר על הכלל כולו ועל חיובו לתורה. ואילו הפסוקים שבו עוסק גליוננו דנים ביחיד אשר ירצה להשתחרר מעול ההתחייבות. פסוקים י"ז-י"ח קשים הם מבחינה לשונית ובבטוי "שרש פורה ראש ולענה" עסקנו בגליון נצבים תשי"ט. יעוין שם. פסוק י"ח קשה גם מבחינה תחבירית (מה הוא המשפט הנטפל "כי בשרירות לבי אלך", משפט סבה ופרושו של "כי" הוא מפני ש... או האם זהו משפט ותור ופרוש "כי" - אף על פי? ומדוע תחולנה ברכות על ראשו של שרש פורה ראש ולענה זה? (א)

לשאלה ב.

לעולם אין לעבור על "כלומר" של רש"י בלי תשומת לב מיוחדת. במקומו פרש רש"י תחילה את המלה שרירות כנגזרת מן "שרר" הבט, ראה ואולם לאחר שפרש את מלת "שרירות" - ראה, עדיין יש לו לפרש את מובנו המשאל של "ראית הלב", ולכן הוא מוסיף כלומר: מה שלבי רואה לעשות; להודיענו ש"ראיה" זו אינה הבטה, הסתכלות אלא מציאת חן כמו "נראים לי דברים אלה" או בלשון חכמים: "רואה אני את דברי פלוני".

לשאלה ג.

המלים "למען ספות הרוה את הצמאה" הן מן הסחומות שבמקרא. לפי שלשת הפירושים המובאים בראב"ע "הדוה" = הצדיק, הצמאה = הרשע ואין הוא כן לפי פירוש הרשב"ם.

וקשים הבטויים "למען ספות הרוה את הצמאה" גם מבחינה תחבירית, האם שייכות מלים אלה עוד לדברי המתברך בלבו (3ג) כדעת רוב המפרשים או הנם תשובה לדבריו כדעת רש"י?

עיקר הגליון הוא שאלה ד2. ושים לב ביחוד לדעת בעל העקדה הרואה בדברי המתברך בלבו את הרצון להשתמש מאחירות אישית של היחיד בהסתמכו על הכלל. על זכויות הכלל וראוי לחשוב על השואה בין מהלך מחשבה זה של המבקש להנצל מן העונש בהסתמכו על הכלל לבין תפילת אברהם המבקש להציל את כל סדום את הכלל כולו, בזכות היחידים הצדיקים.

נחמה ליבוביץ

כתיבה וחתימה טובה